

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

впізнає, бо вона знаходиться по той бік екрану [2].

Отже, підсумовуючи усе вищевикладене, можна зробити висновок, що внесені зміни до законодавчих актів не в повній мірі забезпечують аргументацію та алгоритм у разі проведення окремих процесуальних дій в режимі відеоконференції, зокрема пред'явлення для впізнання. Адже, як відомо, процесуальна форма завжди йде по дотичній з організаційно-тактичними заходами для здійснення процесуальних дій та рішень.

Список використаних джерел:

1. Мурадов В. Проблеми використання відеоконференцзв'язку на сучасному етапі розвитку техніко-криміналістичного забезпечення судового розгляду кримінальних справ// Право України. 2011. № 7. С. 235-240
2. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Х.: Право, 2008. 464 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI від 13.04.2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Антонюк Ірина Андріївна,
аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ НАДАННЯ ПОСЛУГ ІЗ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Останнім часом на ринку праці набирають обертів варіанти дій, які мають елементи обману, і знаходяться вже не в площині цивільного законодавства, а підлягають кримінально-правовій оцінці. Такі діяння вчиняються досвідченими особами, вивчення характеристики яких допоможе з'ясувати обставини справи та прийняти об'єктивне рішення.

Проведене вивчення матеріалів кримінальних проваджень про шахрайства свідчить, що зазначений різновид злочинних посягань учинюється у більшій кількості жінками (57 %). Це пояснюється підвищеною діловою зайнятістю жінок та їх активною роллю у суспільстві. Між тим, відсоток чоловіків також є достатньо високим і складає 43 %.

Вивчаючи вікові показники, слід сказати, що вік людини безумовно впливає на мотивацію поведінки людей, формування їхніх життєвих потреб та установок. З цього приводу А. В. Андрушко зауважує, що під

впливом соціального середовища у процесі життєдіяльності людина змінюється, набуває певного досвіду та навичок, виробляє характер. Відтак, вік людини, визначаючи потреби, коло інтересів, життєві цілі людей та спосіб їхнього життя, закономірно відбивається і на протиправній поведінці [1, с. 70].

Зазвичай шахрайство учиняють особи різних вікових категорій від 20 до 50 років. Загалом, віковий рівень шахраїв, що вчиняють кримінальні правопорушення на ринку праці, розподілився таким чином: 20-30 років – 19%; 31-40 років – 55%; більше 40 років – 24%. Лише 2 % припало на осіб, віком молодше 20 років. При цьому, серед аналізованих фактів нами не спостерігалася участь неповнолітніх осіб. На нашу думку, це пояснюється тим, що особи, які пропонують роботу, в основному повнолітні (повинні бути дієздатні та правоздатні).

Переходячи до розгляду соціальних ознак, слід погодитися із думкою Л. В. Сорокіної, що особливе значення соціального середовища шахраїв передбачає: наявність у ньому осіб з високим рівнем матеріального добробуту, а тим більше досягнутого за рахунок корупційної та іншої кримінальної діяльності; матеріально забезпечене середовище в умовах розвитку особи та різке зниження цієї забезпеченості надалі; спрямованість до стандартів заможного життя, а отримувана заробітна плата не сприяє цьому; наявність дорогих звичок та інтересів [2, с. 103]. Т. Г. Таран заявляє, що зовнішні соціальні фактори здатні стати причиною реалізації біологічного змісту особи злочинця. Відбувається суміщення умов, у результаті якого мають місце вчинки різної спрямованості. З іншого боку, злочин являє собою форму втілення індивідуальності. Під час його вчинення особа здатна проявити себе як особистість, виразити свої якості, проявити уміння та навички [3, с. 101].

Як показали дослідження, освітній рівень осіб, які вчиняють шахрайства, пов'язані із наданням послуг у сфері працевлаштування, є доволі високим. Особи із вищою освітою складають серед шахраїв 67 %.

Шахраїв, які користуються механізмом ринкових відносин, які вміють прикривати злочин порушеннями умов укладеної угоди та, відповідно, переводити претензії потерпілих на рівень спорів у судах, називають ще «елітою» серед представників кримінального світу. Злочинці даної категорії – це інтелектуально обдаровані особи, мета життя яких – виявляти слабкості державної системи й законодавства та користуватися ними для власного збагачення [4, с. 266]. Не можна не погодитися із такою думкою, адже законодавство дійсно є недосконалим і містить низку колізій. Не виключенням стала й сфера трудових відносин.

Як вже зазначалося, трудові відносини виникають на підставі укладення трудового договору, контракту чи іншого юридичного факту з приводу участі працівника в праці на підприємстві, установі чи організації [5, с. 121]. Між тим, законодавство не в достатньо категоричній формі зобов'язує працівника та роботодавця укласти трудову угоду про

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

співпрацю у письмовому вигляді (про виконання певного виду роботи працівником та створення належних умов праці і оплати послуг роботодавцем). Шахраї користуються цим і, уникаючи укладання договору у письмовій формі, пропонують найманим працівникам домовитись в усній формі. Довести ж провину шахраїв без документального підтвердження дуже складно.

Шахраї мають достатньо високі знання у сфері комп'ютерних технологій, вони створюють сайти із пропозиціями про роботу, нерідко із невинувато високими зарплатами та мінімальним обсягом вимог щодо кандидатів. Використовуючи довіру наївних громадян, які шукають роботу, шахраї застосовують різноманітні шахрайські схеми щодо їх ошукування. При цьому, шахраї діють таким чином, щоб у подальшому складно було здобути докази їх причетності до вчинення кримінального правопорушення та доведення їх провини.

Щодо професійної зайнятості – все залежить від того, яким способом вчинено шахрайство у сфері праці. Так, якщо робота пропонується у віртуальному просторі, шахраї у 64 % випадків не мають офіційної зайнятості і дохід від «ошуканих» громадян є основним. Теж саме можна сказати і про випадки, коли шахраї створюють юридичну особу нелегальним шляхом з подальшим маскуванню своєї діяльності під оболонку господарських правовідносин. Лише у 9 % шахрайські дії вчинялися з боку офіційно зареєстрованого суб'єкта підприємницької діяльності, який надає робочі місця.

У 17 % випадків шахрайство вчиняється суб'єктами господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні і працюють на легальній основі. У 12 % – з боку осіб, які надають послуги із працевлаштування за кордоном, але вони діють без отримання ліцензії на зайняття підприємницькою діяльністю у цьому напрямку. Серед переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, відноситься й посередництво у працевлаштуванні за кордоном, але більшість таких посередників ігнорують цю вимогу.

У 8 % до шахрайства, пов'язаного із працевлаштуванням, мали відношення особи, які займаються страховою діяльністю; у 4 % – представники державної міграційної служби; 4 % – представники соціальних служб; у 12% – особи, які здійснюють юридичне супроводження.

96 % шахраїв є мешканцями великих міст із розвинутою економікою та широким спектром можливостей щодо працевлаштування. 67% мають сім'ю та дітей, але, як на нашу думку, цей факт аж ніяк не впливає на статистику вчинених шахрайств.

Вивчаючи проблеми шахрайства, О. Л. Мусієнко приділяє велику увагу психологічному механізму реалізації злочинного діяння під час

учинення такого виду кримінальних правопорушень. На його думку, в системі психологічного механізму реалізації злочинного діяння важливе місце посідає рефлексивне мислення та управління з боку шахраїв. Шахрайство передбачає вирішення багатьох розумових завдань, що мають різну спрямованість. Серед них – визначення предмета шахрайських операцій; визначення осіб, які можуть бути зацікавлені в одержанні тих або інших майнових вигід; визначення механізму (технології) впливу; визначення місця, часу, обстановки вчинення шахрайських дій [6, с. 19–20]. До того ж, як зазначає О. Є. Михайлов, морально-психологічна складова суб'єкта вчинення злочину обумовлена тим, що в кожній особі злочинця є свої ціннісні орієнтири, моральна та правова свідомість. Особа характеризується громадянською психологією (ставлення до суспільства, держави, ідеологічний і політичний світогляд), що виявляється в цивільній діяльності; трудовою психологією (ставлення до праці), що виявляється в професійній діяльності; побутовою психологією (ставлення до родини, дозвілля) й відповідною поведінкою; правовою психологією (ставлення до закону, правопорядку, правоохоронних органів) і адекватними їй вчинками, зрештою, психологією «Я» (самооцінки, «самосвідомості») [7, с. 100].

У мотиваційній сфері переважають матеріальні потреби, які мають безліч градацій. Являючись рушійною силою кримінальної активності, користь виявляється в прагненні людини задовольнити матеріальні потреби [8, с. 235].

Виходячи з цього, можна сказати, що особа злочинця, що вчиняє шахрайства, пов'язані із працевлаштуванням, є доволі освіченою, інтелектуально розвинутою людиною із стійкою психікою та спрямованою корисною мотивацією. Ця особа може легко увійти у контакт із будь-ким, та запевнити у щирості своїх дій. Цинічне переступання норм моралі такими особами та відсутність співчуття до ошуканих громадян є скоріше правилом, ніж виключенням.

Список використаних джерел:

1. Андрушко А.В. Геронтологічна злочинність: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання: монографія. Ужгород: ЛПРА, 2011. 248 с.
2. Сорокіна Л.В. Особа злочинця, яка вчиняє злочини у сфері пенсійного забезпечення. *Правовий часопис Донбасу*. № 1 (66) 2019. С. 99-106.
3. Таран Т.Г. Запобігання шахрайству, що вчиняється жінками в Україні: дис. ... канд. юрид. наук :12.00.09. Київ, Національна академія внутрішніх справ. 2019. 240 с.
4. Заяць К. Криміналістична характеристика шахрайств, що маскуються оболонкою господарських правовідносин. *Підприємство, господарство і право*. 9/2019. С. 262-266.
5. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: Підручник. К.: Юрінком

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Інтер, 2009. 624 с.

6. Мусієнко О.Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах: монографія / за ред. В.Ю. Шепітька. Харків: Право, 2009. 168 с.

7. Михайлов О.Є. Кримінологія: навч. посіб. / О.Є. Михайлов, А.В. Горбань, В.В. Міщук. К.: Знання, 2012. 565 с.

8. Антонян Ю. М., Эминов В. Е. Личность преступника. Криминолого-психологическое исследование: монография. Москва: Норма: Инфра-М, 2010. 368 с.

Венгерова Юлія Віталіївна,
аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У кримінальному процесуальному законодавстві предмет доказування відображається у загально-орієнтувальному вигляді відносно усіх складів злочинів. Статтею 91 КПК України визначено вичерпний перелік обставин, що підлягають доказуванню, серед яких:

1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення